

ایران قوی ۴ | سلسله گزارش‌های «جوان» درباره «هست»‌ها و «باید»‌های اقتصادی

بر مدار توسعه با ارائه مشوق به شرکت‌های دانش‌بنیان خصوصی

در سال‌های اخیر، تغییر قابل توجهی در راهبردهای توسعه صنعتی با تمرکز بر استفاده از توانمندی‌های شرکت‌های دانش‌بنیان فعال در بخش خصوصی صورت گرفته است. این تغییر با درک

وحید عظیم‌نیا
دبیر گروه اقتصاد

این موضوع انجام می‌شود که موقعیت موثر در زنجیره‌های ارزش جهانی برای رشد اقتصادی پایدار بسیار مهم است. کشورهای مختلف از جمله ایران، سیاست‌ها و قوانینی را برای تقویت همکاری بین اکوسیستم علم و فناوری و صنعت معرفی کرده‌اند. در صفحه پیش‌رو به بررسی توسعه صنعتی بر مدار به کارگیری از ظرفیت توانمند شرکت‌های دانش‌بنیان خصوصی پرداخته‌ایم.

فراخوان

نقش محوری دانش‌بنیان‌ها در رساندن ایران به جایگاه قوی در حوزه تولیدات صنعتی

ارتباط بین شرکت‌های دانش‌بنیان و صنایع بزرگ که عمدتاً نیز سنتی هستند فراتر از انتقال فناوری است. باید در بخش‌های مختلف حتی فراتر از فرآیند تولید، اقتصاد دانش‌بنیان به این شرکت‌های صنعتی برای بازارسازی آینده‌نیز کمک‌کنند و بر اساس آن به توسعه محصولاتی با بومی‌سازی فناوری‌ها در حوزه تجهیزات و فناوری پرداخته شود و از همین رو دانش‌بنیان‌ها در رساندن ایران به جایگاه یک کشور قوی در حوزه تولیدات صنعتی نقشی محوری و کلیدی دارند.

■ ■ ■

شرکت‌های دانش‌بنیان اغلب در قلب اکوسیستم‌های نوآوری بر جنب و جوش هستند. این اکوسیستم‌ها محققان، کارآفرینان، سرمایه‌گذاران و کارشناسان صنعت را گرد هم می‌آورند و محیطی مشترک ایجاد می‌کنند که توسعه ایده‌ها، محصولات و خدمات جدید را تحریک می‌کند. با ادغام صنایع سنتی در این اکوسیستم‌ها، می‌تواند از خلاقیت و روحیه کارآفرینی شرکت‌های دانش‌بنیان بهره‌برند و منجر به ایجاد فناوری‌ها و راه‌حل‌ها با بومی‌سازی شوند. این شرکت‌ها تمایل دارند چابک، سازگار و سریع‌نواور باشند. با حمایت از رشد اکوسیستم اقتصاد دانش‌بنیان می‌تواند فرهنگ کارآفرینی پر رونق را پرورش دهند و یک زیست‌بوم توانمند از شرکت‌های نوآور ایجاد کنند که می‌توانند توسعه صنعتی را پیش ببرند.

از طرف دیگر توسعه صنعتی مبتنی بر فناوری و دانش، کشورها را برای رقابت جهانی توانمند می‌کند. با استفاده از توانمندی‌های شرکت‌های دانش‌بنیان، کشورها می‌توانند محصولات و خدمات پیشرفته‌تری را توسعه دهند که مطابق با استانداردهای بین‌المللی باشد و نیازهای بازار جهانی را برآورده کند. این امر رقابت‌پذیری آنها را افزایش می‌دهد و فرصت‌هایی را برای رشد صادراتی فراهم می‌کند.

ارتباط بیسن شرکت‌های دانش‌بنیان و صنایع بزرگ که عمدتاً نیز سنتی هستند فراتر از انتقال فناوری است. باید در بخش‌های مختلف حتی فراتر از فرآیند تولید، اقتصاد دانش‌بنیان به این شرکت‌های صنعتی برای بازارسازی آینده‌نیز کمک‌کنند و بر اساس آن به توسعه زنجیره ارزش یا بومی‌سازی‌های جدید در حوزه تجهیزات و فناوری پرداخته شود و از همین رو دانش‌بنیان‌ها در رساندن ایران به جایگاه یک کشور قوی در حوزه تولیدات صنعتی نقشی محوری و کلیدی دارند.

توسعه صنعتی مبتنی بر دانش و فناوری می‌تواند به اهداف توسعه پایدار کمک کند. شرکت‌های دانش‌بنیان اغلب در توسعه فناوری‌های سازگار با محیط‌زیست و منابع کارآمد پیشگام هستند. با ادغام این فناوری‌ها در صنایع سنتی، کشورها می‌توانند ردپای محیطی خود را کاهش دهند، شوه‌های اقتصاد دایره‌ای را ترویج و چشم‌انداز صنعتی پایدارتری ایجاد کنند. تقویت رشد شرکت‌های دانش‌بنیان می‌تواند تأثیر مثبتی بر توسعه منطقه‌ای داشته باشد. این شرکت‌ها تمایل دارند در مناطق با خوشه‌های خاص متمرکز شوند و مراکز نوآوری ایجاد کنند که استعدادها، سرمایه‌گذاری‌ها و توسعه زیرساخت‌ها را جذب می‌کند. با حمایت از این هاب‌ها، دولت‌ها می‌توانند رشد اقتصادی را در مناطق خاص هدایت کنند و نابرابری‌های منطقه‌ای را کاهش دهند.

در نتیجه، توسعه صنعتی مبتنی بر ظرفیت قدرتمند شرکت‌های دانش‌بنیان خصوصی، پتانسیل رشد اقتصادی، تقویت نوآوری و افزایش رقابت جهانی را دارد. با استفاده از قابلیت‌های این شرکت‌ها، دولت‌ها می‌توانند انتقال فناوری را ترویج کنند، همکاری بین بخش‌ها را تقویت و اکوسیستمی ایجاد کنند که از کارآفرینی و نوآوری حمایت می‌کند. با این حال، پرداختن به چالش‌های نظارتی، زیرساختی و بودجه برای تحقق کامل پتانسیل این رویکرد توسعه صنعتی بسیار مهم است.

یکی از جنبه‌های حیاتی توسعه صنعتی، سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه (D&R) است. دولت سیزدهم با معرفی مشوق‌های مالیاتی هدفمند، مانند اعتبار مالیاتی تحقیق و توسعه، نقش مهمی در ترویج فعالیت‌های تحقیق و توسعه ایفا می‌کند. این انگیزه صنایع را تشویق می‌کند تا منابع را برای تحقیق و توسعه، تقویت نوآوری و همکاری بین شرکت‌های دانش‌بنیان و صنایع سنتی تخصیص دهند. دولت با ارائه حمایت مالی از تحقیق و توسعه، شرکت‌های دانش‌بنیان را قادر می‌سازد تا با صنایع همکاری نزدیک داشته باشند، تخصص را به اشتراک بگذارند و فناوری‌های پیشرفته را توسعه دهند. این همکاری اکوسیستم صنعتی را تقویت می‌کند و به حرکت به سمت پایین دست زنجیره تولید، جایی که فعالیت‌های ارزش‌افزوده بالاتری انجام می‌شود، کمک می‌کند.

■ ■ ■

توسعه زنجیره ارزش و راهبردهای مرتبط به دو جزء ضروری نیاز دارد: کسب فناوری و مکمل‌بومی‌سازی. با تمرکز بر این جنبه‌ها، یک کشور می‌تواند از تجارت مواد خام دور شود و بر اساس حرکت مثبت به سمت توسعه صنایع بزرگ، خود را در اقتصاد جهانی قرار دهد. اولین گام در این فرآیند، بازنگری در قوانین و مقررات حمایتی است که با قانون جهش تولید دانش‌بنیان محقق شده است. این قانون از بومی‌سازی تجهیزات و فناوری‌های گلوگاه صنعتی با تشویق تولید برای اولین بار حمایت می‌کند. با بومی‌سازی این مؤلفه‌های حیاتی، کشورها می‌توانند وابستگی خود را به واردات کاهش دهند و پایه‌ای قوی برای رشد صنعتی ایجاد کنند.

■ مزایای استفاده از شرکت‌های دانش‌بنیان

در زمینه توسعه فناوری صنایع بزرگ کشور استفاده از ظرفیت شرکت‌های دانش‌بنیان خصوصی برای توسعه صنعتی مزایای متعددی دارد. شرکت‌های دانش‌بنیان در خط مقدم نوآوری قرار دارند و دارای قابلیت‌های پیشرفته فناوری هستند. با مشارکت با این شرکت‌ها، صنایع سنتی می‌توانند فناوری‌های پیشرفته دسترسی پیدا کنند و رقابت‌پذیری خود را در بازار جهانی افزایش دهند. شرکت‌های دانش‌بنیان متخصصان، محققان و دانشمندان بسیار ماهر را جذب می‌کنند. همکاری بالاتر می‌شود که به نوبه خود باعث می‌دهد از این مخزن استعداد بهره‌برند و انتقال دانش و توسعه مهارت را تقویت کنند.

کشورها با حرکت به سمت فعالیت‌های پایین دستی می‌توانند صنایع خود را متنوع کنند و اتکالی خود را به صادرات مواد خام کاهش دهند. این تنوع منجر به یک اقتصاد متعادل‌تر و انعطاف‌پذیرتر می‌شود. توسعه صنعتی مبتنی بر فناوری و دانش منجر به بهره‌وری و کارایی بالاتر می‌شود که به نوبه خود باعث رشد اقتصادی می‌گردد. کشورها با بهره‌گیری از توانمندی‌های شرکت‌های دانش‌بنیان می‌توانند به توسعه پایدار و فراگیر دست یابند.

توسعه صنعتی مبتنی بر ظرفیت توانمند شرکت‌های دانش‌بنیان بخش خصوصی به عنوان یک استراتژی کلیدی برای کشورهایی که قصد دارند خود را در زنجیره ارزش جهانی قرار دهند، پدیدار شده است. با دستیابی به فناوری، بومی‌سازی تولید و سرمایه‌گذاری در تحقیق و توسعه، کشورها می‌توانند از وابستگی به مواد خام دور شوند و رشد اقتصادی پایدار را تقویت کنند. همکاری بین شرکت‌های دانش‌بنیان و صنایع سنتی مزایای متعددی از جمله پیشرفت فناوری، توسعه استعدادها، تنوع صنایع و رشد کلی اقتصادی را به همراه دارد.

اعتبار مالیاتی تحقیق و توسعه یکی از مشوق‌های ویژه و هدفمند در زمینه تحول هزینه کرد در حوزه تحقیق و توسعه صنعتی است. نقش تحقیق و توسعه (D&R) در ایجاد نوآوری و رقابت صنعتی به طور گسترده‌ای شناخته شده است. با این حال، در کشور ما شواهد نشان می‌دهد که تحقیق و توسعه هنوز جایگاه شایسته خود را در چشم‌انداز صنعتی پیدا نکرده است. بسیاری از صنایع به شدت به شوه‌های رانت‌جویی متکی هستند و بدون این حمایت برای رقابت در بازار جهانی تلاش می‌کنند. برای رسیدگی به این موضوع، مجلس قانون اعتبار مالیاتی تحقیق و توسعه را با اهداف حمایتی از صنایع در فعالیت‌های تحقیقاتی و توسعه زنجیره‌های ارزش تصویب کرد.

گفت‌وگو

اصول فناوری و به کارگیری از ظرفیت نخبگان در این مسیر است. طبق ماده ۱۱ قانون جهش تولید دانش‌بنیان برای ادغام تحقیق و توسعه در صنایع کشور از اهمیت بالایی برخوردار است. دولت با ارائه اعتبارات مالیاتی، انگیزه‌های برای صنایع ایجاد می‌کند تا زنجیره ارزش محصولات خود را گسترش دهند. این سیاست به یک موضوع حیاتی در اکوسیستم فناوری کشور، یعنی تأمین مالی پذیرش فناوری در صنایع می‌پردازد.

یکی از مهم‌ترین تغییرات در حوزه نقشه راه توسعه صنعتی ایران، در مسئله مربوط به اتخاذ سیاست‌های کلان صنعتی مبتنی بر قرارگیری مؤثر در زنجیره‌های ارزش جهانی است. بر همین اساس با تحول بزرگ در حوزه قوانین حمایتی از اکوسیستم اقتصاد دانش‌بنیان کشور، قانون جهش تولید دانش‌بنیان، همکاری بین زیست‌بوم علم و فناوری کشور با صنعت را به عنوان محور کلیدی و اصلی حرکت صنعت به سمت تکمیل زنجیره ارزش معرفی کرد.

به کارگیری ظرفیت و توان شرکت‌های دانش‌بنیان برای حل معضل خام‌فروشی صنایع و باقی ماندن عمده صنایع کشور در مراحل اولیه زنجیره ارزش تولید، مهم‌ترین ابتکار دولت سیزدهم و حاکمیت در جهت به ثمر نشاندن یک توسعه صنعتی مبتنی بر ارزش صنایع بزرگ است.

■ حمایت از تحقیق و توسعه صنعتی و رفع موانع تولید بار اول

محمد صالح جوکار، رئیس کمیسیون امور داخلی کشور و شوراهای مجلس شورای اسلامی در گفت‌وگو با «جوان» در رابطه با جایگاه مهم اکوسیستم اقتصاد دانش‌بنیان می‌گوید: «یکی از محورهای کلیدی همکاری اکوسیستم اقتصاد دانش‌بنیان با صنعت، بحث توسعه صنعتی کشور و قرارگیری تولیدات صنعتی کشور در زنجیره ارزش جهانی و درآمدهای بیشتر کشور است که از این محل محقق خواهد شد.»

وی می‌افزاید: «درویرکرد کلیدی در حمایت از فعالیت‌های تحقیق و توسعه صنایع بزرگ با کمک شرکت‌های دانش‌بنیان و همچنین رفع موانع پیش روی سازوکار تولید بار اول و بومی‌سازی شرکت‌های دانش‌بنیان داشتیم که در قانون جهش تولید دانش‌بنیان نیز به آن اشاره شد و حالا شاهد به کارگیری هر دو این حمایت‌ها هستیم که اعتبار مالیاتی تحقیق و توسعه را با توجه به اهمیت و نقش صنایع بزرگ به خصوص صنعت نفت و گاز با کارگروه تولید بار اول در زمینه تحقیق و توسعه هستیم.»

جوکار با اشاره به رفع مشکلات خرید محصولات شرکت‌های دانش‌بنیان و اقدامات معاون علمی و فناوری رئیس‌جمهور با ایجاد کارگروه «تولید بار اول» در راستای ترک تشریفات مزاحم و مناقصات طولانی مدت در این بخش می‌گوید: «قانون جهش تولید دانش‌بنیان یک قانون جامع است. البته همه ابعاد این قانون به دلیل عدم وجود آیین‌نامه اجرایی نشده است و برخی از مواد آن نیاز به آیین‌نامه اجرایی دارد.»

این نماینده مجلس شورای اسلامی با بیان اینکه این قانون در راستای حفظ نخبگان و اشتغالزایی آنها تدوین شده، می‌افزاید: «هستگاه‌های دولتی باید زمینه را برای به کارگیری ایده‌ها و نوآوری‌های نخبگان فراهم کنند.» جوکار بیان می‌کند: «یکی از موضوعات حائز اهمیت، فعالیت شرکت‌های دانش‌بنیان و دوم فروش محصولات این نماینده مجلس شورای اسلامی با بیان اینکه این قانون در راستای حفظ نخبگان و اشتغالزایی آنها تدوین شده، می‌افزاید: «هستگاه‌های دولتی باید زمینه را برای به کارگیری ایده‌ها و نوآوری‌های نخبگان فراهم کنند.»

جوکار بیان می‌کند: «یکی از موضوعات حائز اهمیت، فعالیت شرکت‌های دانش‌بنیان و دوم فروش محصولات این نماینده مجلس شورای اسلامی با بیان اینکه این قانون در راستای حفظ نخبگان و اشتغالزایی آنها تدوین شده، می‌افزاید: «هستگاه‌های دولتی باید زمینه را برای به کارگیری ایده‌ها و نوآوری‌های نخبگان فراهم کنند.»

این نماینده مجلس تأکید می‌کند: «از این رو ایجاد

محمد صالح جوکار
رئیس کمیسیون امور داخلی کشور و شوراهای مجلس

دو رویکرد کلیدی در حمایت از فعالیت‌های تحقیق و توسعه صنایع بزرگ با کمک شرکت‌های دانش‌بنیان و همچنین رفع موانع پیش روی سازوکار تولید بار اول و بومی‌سازی شرکت‌های دانش‌بنیان داشتیم که در قانون جهش تولید دانش‌بنیان نیز به آن اشاره شد و حالا شاهد به کارگیری هر دو این حمایت‌ها هستیم که اعتبار مالیاتی تحقیق و توسعه را با توجه به اهمیت و نقش صنایع بزرگ به خصوص صنعت نفت و گاز با کارگروه تولید بار اول در زمینه تحقیق و توسعه هستیم.»

کارگروه تولید بار اول از سوی معاونت علمی و فناوری در راستای فروش محصولات شرکت‌های دانش‌بنیان آن هم براساس قانون می‌تواند موانع را از پیش روی این شرکت‌ها بردارد.»

■ ضرورت همکاری بین صنعت و دانش‌بنیان‌ها با تکیه بر توسعه صنعتی فناوری محور

محسن زنگنه، عضو کمیسیون برنامه، بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی در گفت‌وگو با «جوان» با اشاره به رفع مشکلات خرید محصولات شرکت‌های دانش‌بنیان و اقدامات معاون علمی و فناوری رئیس‌جمهور با ایجاد کارگروه «تولید بار اول» در راستای ترک تشریفات مزاحم و مناقصات طولانی مدت در این بخش می‌گوید: «شرکت‌های دانش‌بنیان به جهت اینکه میزان تولیدشان حجم پایینی دارد، هزینه زیادی برای تولید یک محصول متقبل می‌شوند.»

وی با بیان اینکه تولید محصولات شرکت‌های دانش‌بنیان قابل رقابت با شرکت‌ها با تولید بالا نیست، می‌افزاید: «این شرکت‌ها اگر در فرآیند مناقصات قرار گیرند معمولاً برنده نمی‌شوند، چراکه هزینه‌های بالاتری دارند، بنابراین ما برای کمک به این شرکت‌ها، شرکت‌ها با تولید بار اول را مستثنی از مناقصات کردیم، بنابراین، این رویکرد می‌تواند در جریان فعالیت شرکت‌های دانش‌بنیان بسیار مؤثر باشد.»

این نماینده مجلس شورای اسلامی بیان می‌کند: «البته ما باید مراقبت کنیم که این رویکرد تبدیل به یک رویه جاری نشود، از این رو ما در قانون جهش تولید دانش‌بنیان تأکید کردیم که این رویکرد در تولید بار اول لحاظ شود.»

وی با اشاره به جلسات معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور در زمینه فروش محصولات بار اول شرکت‌های دانش‌بنیان می‌گوید: «این قبیل حمایت‌ها از شرکت‌های دانش‌بنیان می‌تواند موجب توسعه و گسترش تولیدات محصولات شرکت‌های دانش‌بنیان در کشور شود.»

زنگنه، عضو کمیسیون برنامه، بودجه و محاسبات مجلس شورای اسلامی در پایان می‌گوید: «برای حل معضل توسعه صنعتی کشور باید بر همکاری فناوریانه دانش‌بنیان‌ها با صنعت تمرکز کنیم و در این بین به طور ویژه از فرآیند موفق بومی‌سازی که در دو سال اخیر در صنایع مختلف کشور شکل گرفته است حمایت کنیم و حتی حمایت‌ها را بیشتر از قانون جهش تولید نیز پیش ببریم تا به یک توسعه صنعتی فناوریانه دست یابیم و جایگاه خوبی در زنجیره ارزش جهانی پیدا کنیم.»

امیرحسین آقاجانی
کارشناس اقتصادی

کارشناس اقتصادی معتقد است دولت با ارائه مشوق‌های مالی، صنایع را به سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های تحقیق و توسعه تشویق می‌کند که منجر به نوآوری، توسعه زنجیره ارزش و افزایش رقابت جهانی می‌شود. مهم‌ترین و کلیدی‌ترین مزیت اعطای اعتبار مالیاتی تحقیق و توسعه، زمینه‌سازی آن برای تحقق صنایع رقابت‌پذیر و همچنین تجارت غیرنفتی با ارزش‌افزوده بالا برای حرکت به سمت یک ایران قوی و قدرتمند در حوزه اقتصاد جهانی است.

امیرحسین آقاجانی، کارشناس اقتصادی در گفت‌وگو با «جوان» پیرامون اهمیت اعطای اعتبار مالیاتی تحقیق و توسعه گفت: سیاست اعطای اعتبار مالیاتی تحقیق و توسعه برای گسترش تحقیق و توسعه در صنایع کشور از اهمیت بالایی برخوردار است. دولت با ارائه اعتبار مالیاتی تحقیق و توسعه موجب گسترش هزینه‌کرد صنایع در این بخش و تقویت ارتباط بین اکوسیستم اقتصاد دانش‌بنیان با صنایع بزرگ کشور خواهد شد و مسیر جلوگیری از خام‌فروشی صنعتی با این اقدام هموار می‌شود.

بهتری برای رقابت در بازار جهانی دارند. با حمایت از صنایع از طریق اعتبار مالیاتی، دولت به آنها کمک می‌کند تا محصولات، فرآیندها و خدمات جدید و بهبود یافته را توسعه دهند و در نتیجه مزیت رقابتی به دست آورند. آقاجانی ادامه داد: در دسترس بودن اعتبار مالیاتی می‌تواند صنایع را برای همکاری با مؤسسات تحقیقاتی، دانشگاه‌ها و شرکت‌های دانش‌بنیان تشویق کند. این همکاری انتقال دانش را تسهیل می‌کند، تبادل ایده‌ها را ترویج و اکوسیستم نوآوری را تقویت می‌کند. همچنین اعطای اعتبار مالیاتی تحقیق و توسعه صنایع را تشویق می‌کند تا بر توسعه زنجیره ارزش محصولات خود تمرکز کنند. این بدان معناست که فراتر از استخراج مواد خام یا تولید اولیه و سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های پایین دستی مانند طراحی، برندسازی، بازاریابی و خدمات پس از فروش عمل می‌کنند. توسعه یک زنجیره ارزش جامع، ارزش کلی و رقابت‌پذیری محصولات را افزایش می‌دهد، با تشویق صنایع به